

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

1

Том 1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Завтур Віктор Андрійович ПОЗИТИВНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДЕРЖАВИ ЩОДО НЕДОПУЩЕННЯ ПОВТОРНОЇ ТА ВТОРИННОЇ ВІКТИМІЗАЦІЇ ПОТЕРПІЛИХ ВІД СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА: ОКРЕМІ АСПЕКТИ В КОНТЕКСТІ РІШЕННЯ ЄСПЛ У СПРАВІ «Х. ПРОТИ КІПРУ».....	565
Мурзановська Аліна Владиславівна ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	568
Пожар Вадим Георгійович РОЛЬ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ СТАНДАРТІВ ДОПУСТИМОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	571
Підгородинська Анастасія Вікторівна ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ	575
Сидорчук Владислав Васильович УМОВИ ВИЗНАННЯ ОСОБИ ПОТЕРПІЛОЮ	579
Стародубов Сергій Вікторович ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ В ПОРЯДКУ СТ. 615 КПК УКРАЇНИ	582
Степаненко Андрій Сергійович ЦИФРОВІ (ЕЛЕКТРОННІ) ДОКАЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ	584
Стоянов Микола Михайлович ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ВІДКРИТТЯ МАТЕРІАЛІВ ІНШІЙ СТОРОНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В СВІТЛІ СУЧАСНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	588
Федчун Наталія Олександрівна ПРОФАЙЛІНГ У МЕДІА	590
Цитряк Віктор Ярославович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	592
Аблов Іван Євгенійович ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПІДСУДНОСТІ ТА ПІДСЛІДНОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ВЧИНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ.....	595
Бабій Світлана Володимирівна ЩОДО ДОТРИМАННЯ ЗАБОРОНИ ДВІЧІ ПРИТЯГУВАТИ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ОДНЕ Й ТЕ САМЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ ДО ОСОБИ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ	598
Грама Олександр Олександрович ЩОДО ВИДІЛЕННЯ ПРАВА НА РЕАБІЛІТАЦІЮ ЯК ОКРЕМОГО ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	601
Гуменюк Аліна Сергіївна ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ...	603
Дядюк Юрій Олегович РОЛЬ ПРОКУРОРА У ЗБИРАННІ ТА ПЕРЕВІРЦІ ДОКАЗІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	607
Жовтан Олександр Володимирович ОКРЕМІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДМОВИ ВІД ЗАХИСНИКА В ПОРЯДКУ СТАТТІ 54 КПК УКРАЇНИ	609
Кіміліченко Сергій Олегович КОНТРОЛЬ І ФІКСАЦІЯ РОЗМОВ ЯК МЕТОД ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	612
Кіміліченко Христина Юріївна ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ...	615

УМОВИ ВИЗНАННЯ ОСОБИ ПОТЕРПІЛОЮ

У кримінальному процесуальному законодавстві зазначається, що «потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди, а також адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки" діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого» [3]. Варто зазначити, що в 2022 році, відповідне положення було доповнене, внаслідок чого окрім фізичних та юридичних осіб, з'явилась ще одна особа, що може бути потерпілою – «адміністратор за випуском облігацій, який відповідно до положень Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки" діє в інтересах власників облігацій, яким кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди». Згаданий адміністратор дещо вирізняється, оскільки він діє не в своїх інтересах, а в інтересах власників облігацій.

З наведеного вище положення щодо визначення потерпілого та процедури отримання зазначеного статусу, можна виділити два аспекти для визнання особи потерпілою:

- *процесуальний* – дотримання вимог кримінального процесуального законодавства щодо подачі заяви про вчинення щодо особи кримінального правопорушення або заяви про визнання потерпілим у вже наявному кримінальному провадженні. При цьому за загальним правилом заяву про вчинення кримінального правопорушення має подавати особа, якій кримінальним провадженням було заподіяно шкоду, але бувають і винятки. Так, якщо особа внаслідок кримінального правопорушення або одразу після нього загинула чи знаходиться у стані, що унеможливорює подачу нею заяви про кримінальне правопорушення, можливість подати заяву має близький родич або член сім'ї особи для захисту потерпілого, оскільки смерть або хвороба унеможливають останнім вчинити необхідні дії, передбачені кримінальним процесуальним законодавством.

Що ж стосується заяви про вчинення стосовно особи кримінального правопорушення, то кримінальне процесуальне законодавство не містить чітких вимог щодо її змісту, але можна допустити зі змісту статей 55 і 214 КПК, що в заяві має бути інформація про вчинення кримінального правопорушення, потерпілого та вид і розмір шкоди, який був заподіяний особі (якщо кримінальне право-

порушення передбачає наявність потерпілого). В свою чергу заява про визнання особи потерпілою має містити інформацію про вид та розмір шкоди, заподіяної особі внаслідок конкретного кримінального правопорушення.

Відомчі накази на відміну від положень кримінального процесуального законодавства дещо конкретизують зміст заяви про кримінальне правопорушення. Так, відповідно до Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, не встановлюється жодних вимог до змісту заяв: «прийняття заяв (повідомлень) незалежно від місця і часу їх учинення, повноти отриманих даних, особи заявника здійснює цілодобово, безперервно та невідкладно орган (підрозділ) поліції, до якого надійшла така інформація» [5].

Інструкція про порядок приймання, реєстрації та розгляду в Службі безпеки України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та Інструкція про порядок приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені законом до підслідності Бюро економічної безпеки України містять подібні вимоги до відомостей, які мають міститись у заяві чи повідомленні про кримінальне правопорушення: «прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) заявника, адресу місця проживання, підпис..., короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених заявником» [1, 2].

При цьому Інструкція про порядок приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені законом до підслідності Бюро економічної безпеки України зазначає, що «анонімні заяви чи повідомлення про кримінальні правопорушення розглядаються БЕБ за умови, що відповідна інформація стосується конкретної особи, містить фактичні (об'єктивні) дані та можуть бути перевірені» [2].

Що ж стосується *матеріального* аспекту, то варто виділити наступні його складники:

- наявність вчиненого діяння, що попередньо містить ознаки кримінального правопорушення. Саме відповідне діяння має бути причиною заподіяння шкоди особі, при цьому на початковому етапі кримінального провадження, з урахуванням принципу презумпції невинуватості, не можна стверджувати про вчинення саме кримінального правопорушення;
- наявність заподіяної шкоди. Шкода може бути моральною, фізичною або майновою. Так, моральна шкода відповідно до статті 23 ЦК полягає: «у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи» [6]. Фізична шкода – «спричинені

внаслідок злочину негативні зміни фізичного й психічного здоров'я потерпілої особи, виражені в різних ступенях (смерть людини, заподіяння тяжких, середніх чи легких тілесних ушкоджень, порушення психічного стану особи, зміни у нормальному розвитку організму і т.п.)» [4, с. 77]. Що ж стосується майнової шкоди, то відповідно до положень цивільного законодавства, вона включає: «втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода)» [6];

- наявність особи, якій шкода була заподіяна. Існує категорія кримінальних правопорушень, де шкода завдається охоронюваним законом інтересам, а не конкретній особі, в таких кримінальних правопорушеннях відсутній потерпілий, а особа яка подає заяву чи повідомлення про кримінальне правопорушення матиме статус заявника. Необхідно зазначити і про кримінальні провадження у формі приватного обвинувачення, які неможливо розпочати без заяви потерпілого щодо вчиненого кримінального правопорушення;
- причинно-наслідковий зв'язок між діями, що попередньо містить ознаки кримінального правопорушення та заподіяною шкодою. Саме дії або бездіяльність, що формують об'єктивну сторону кримінального правопорушення мають бути причиною заподіяння особі шкоди.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про порядок приймання, реєстрації та розгляду в Службі безпеки України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення : Наказ Бюро економічної безпеки України від 23 березня 2022 року № 58. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0472-22#Text>.

2. Інструкція про порядок приймання, реєстрації та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, віднесені законом до підслідності Бюро економічної безпеки України : Наказ Служби безпеки України від 16 листопада 2016 року, № 515. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2022-12#Text>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року, № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n3959>

4. Татарин І. І. Поняття і види шкоди, заподіяної злочином. *Європейські перспективи*. 2012. № 3. Ч. 3. С. 74-80.

5. Порядок ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 08 лютого 2019 року, № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0223-19#Text>.

6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року, № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

Ключові слова: кримінальне провадження, потерпілий, визнання особи потерпілою, умови визнання особи потерпілою.

Keywords: criminal proceedings, victim, recognition of a person as a victim, conditions for recognizing a person as a victim.

Стародубов Сергій Вікторович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
декан факультету адвокатури та антикорупційної діяльності, доцент
кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ В ПОРЯДКУ СТ. 615 КПК УКРАЇНИ

Відповідно до ст. 2 КПК України, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Відповідно, держава зобов'язана виконувати вказані завдання шляхом правильного застосування положень кримінального процесуального законодавства в такий спосіб, який дозволить гарантувати баланс публічних та приватних інтересів у кримінальному провадженні. Поряд з цим в окремих виключних випадках допускається відхід від загальноприйнятої процедури здійснення розслідування, розгляду та вирішення кримінальних правопорушень з метою забезпечення дієвості кримінального провадження в специфічних умовах реалізації кримінальних процесуальних відносин. Однією з таких умов є здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану.

У 2022 році кримінальне процесуальне законодавство України зазнало значних змін, дозволивши в окремих випадках застосовувати спрощені та пришвидшені процедури задля, наприклад, недопущення втечі осіб, які підозрюються чи обвинувачують у вчиненні кримінальних правопорушень. Під час дії правового режиму воєнного стану згідно частини 1 статті 4 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [1] та частини 1 статті 15 Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод [2] держава має право на відступ від окремих міжнародних зобов'язань у сфері забезпечення прав людини, але із певними застереженнями – тільки в такій мірі, в якій це продиктовано гостротою становища, при умові, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом.